Valtiovarainvaliokunnan verojaosto

Asia: HE 280/2022vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi virvoitusjuomaverosta annetun lain muuttamisesta

Suomen Diabetesliitto ry:n lausunto 12.1.2023

Suomen Diabetesliitto ry kiittää valtiovarainvaliokunnan verojaostoa kuulemistilaisuudesta ja lausuntopyynnöstä.

Tyypin 2 diabetes (T2D) on yksi merkittävimmistä kansansairauksista, joka yleistyy myös Suomessa nopeasti. Diabetesta sairastavien määrä kasvaa ja tyypin 2 diabetekseen sairastutaan yhä nuorempana. Tyypin 2 diabetesta sairastaa lähes 400 000 henkilöä ja riskissä sairastua on arviolta noin 700 000 henkilöä. Diabeteksen ehkäisyssä ja hoidossa ravitsemus on keskeisessä roolissa. Ylipaino on riskitekijä kaikissa yleisimmissä kansansairauksissa. Tyypin 2 diabeteksen yleistymisen keskeisiä juurisyitä ovat erityisesti liikkumattomuus, epäterveellinen ravitsemus ja edellisiin yhteydessä oleva keskivartalolihavuus.

Tyypin 2 diabeteksen riskiä pienentää yleisten ravitsemussuositusten mukaisesti koottu ruokavalio, jossa erityishuomiota kiinnitetään hiilihydraattien ja rasvan laatuun sekä energiatiheyden pienentämiseen. **Sokerilla makeutettujen juomien (virvoitusjuomat ja mehut) runsas käyttö (useimmissa tutkimuksissa 1–2 lasillista/vrk) liittyy suurentuneeseen tyypin 2 diabeteksen ja metabolisen oireyhtymän riskiin** (Tyypin 2 diabetes: Käypä hoito). Ravitsemuksellisesti runsaana käyttönä pidettävä 1-2 lasillista vuorokaudessa on monelle arkea ja jopa maltillisena pidettyä sokerillisten juomien käyttöä. Nesteessä oleva sokeri imeytyy nopeasti ja nostaa helposti aterianjälkeistä verensokeria. Sokerillisten juomien runsas kulutus diabetesta sairastavilla voi vaikeuttaa verensokeritasapainon ylläpitämistä. Diabeteksen ilmaantuvuuden ja diabetesta sairastavien hoitotasapainon ylläpitämisen näkökulmasta on selvää, että sokerillisten juomien kulutuksen vähentäminen edistää terveyttä. **Siksi kannatamme lämpimästi virvoitusjuomaveron uudistamista siten, että kulutus ohjautuisi terveyden kannalta parempiin valintoihin.**

Kulutustottumuksiin vaikuttamalla ja muilla terveyden edistämisen keinoilla saavutetaan merkittäviä kustannussäästöjä. Tutkimusten mukaan tyypin 2 diabetesta sairastavien terveydenhuollon kustannukset vuosina 2012 ja 2017 olivat 2,0 ja 2,5 miljardia euroa. (Kurkela ym. 2022). Tämän päälle tulevat vielä tuottavuuskustannukset (sairauspoissaolot, ennenaikaiset eläköitymiset ja kuolemat), jotka ovat sairaanhoidon kustannuksia suuremmat (Diabeteksen kustannukset Suomessa 2002–2011). Nykyisin tyypin 2 diabeteksen sairastumisriskissä olevien 40–80-vuotiaiden henkilöiden odotetut elinaikaiset tyypin 2 diabetekseen liittyvät yhteiskunnalliset kokonaiskustannukset ovat nykyarvossa lähes 9 miljardia euroa. Elintapainterventioiden avulla kokonaiskustannuksia voitaisiin maltillisesti arvioiden vähentää 1,0–2,1 miljardilla eurolla. Samanaikaisesti väestötasolla voitaisiin tuottaa 73 000–146 000 laatupainotettua lisäelinvuotta,

Suomen Diabetesliitto ry
Näsilinnankatu 26
33200 Tampere

P. 03 2860 111

diabetesliitto@diabetes.fi
www.diabetes.fi

kun tyypin 2 diabeteksen ja siihen liittyvien liitännäissairauksien ilmaantuvuutta saitaisiin väestötasolla vähennettyä. (Martikainen ym 2020).

Muutosehdotuksemme ja huomiomme esitykseen:

- Terveysperusteisuus ei riittävällä tavalla esityksessä toteudu.
- Veroasteikkoa tulee muuttaa ja vähentää veroluokkia esimerkiksi kolmeen. Verotusta tulisi myös kokonaisuudessaan kiristää, jotta se ohjaisi kuluttajia terveellisempiin valintoihin.
- Lisäksi sokerittomille vesille ja kivennäisvesille tulisi luoda oma nollaveroluokkansa.
- Veron piiristä ei tule poistaa kiinteitä juoma-aineksia.
- Laajapohjaisen, eri ruokaryhmät huomioivan terveysperusteiden elintarvikeverotuksen valmistelua on viipymättä jatkettava yhdessä kansanterveyden ja ravitsemuksen asiantuntijoiden kanssa.

Virvoitusjuomauudistuksen terveyttä edistävä tavoite jää puolitiehen

Terveysperusteisella verotuksella tulee olla kaksi tavoitetta: kuluttajien ohjaaminen terveyttä tukeviin valintoihin sekä teollisuuden kannustaminen kehittämään terveellisempiä ja ravitsemussuositusten mukaisia tuotteita. **Diabetesliiton mielestä on valitettavaa, että näistä kumpikaan ei virvoitusjuomaverouudistuksessa riittävällä tavalla toteudu.**

Verotasojen porrastus on mitoitettu siten, että juomien keskimääräinen verotaso säilyisi ennallaan. Uudistus on siis valmisteltu julkilausutusta terveysperusteisuutta vahvistavasta tavoitteesta huolimatta ensisijaisesti fiskaalisin perustein. Verotuottojen pienenemisen pelossa ei ole uskallettu uudistaa virvoitusjuomaverotusta aidosti terveysperusteisesti eli tavoitella rohkeasti tilannetta, jossa juomien kulutus siirtyisi muutosten seurauksena lievemmin verotettuihin eli kuluttajalle edullisempiin sokerittomiin tai vähemmän sokeria sisältäviin juomiin. Esitykseen kootut hintaesimerkit näyttävät konkreettisesti, että keskimäärin eri virvoitusjuomien hintojen nousu olisi hyvin maltillista veroasteikon laajan porrastuksen myötä, mikä heikentää sen kulutusta ohjaavaa vaikutusta.

Esityksen vaikutusarvioinnissa tunnistetaan monenlaisia epävarmuustekijöitä selkeiden terveysvaikutusten aikaan saamisessa esitetyin muutoksin. Esityksen perusteluissa esitetty pohdinta vaikutuksista kuluttajien käyttäytymiseen ja yleiseen väestön sokerinsaantiin sekä sen seurauksiin antaa vahvan kannusteen rohkeammille muutoksille, jotta toivottuja terveysperusteisia vaikutuksia saataisiin aikaan.

Suomen Diabetesliitto ry
Näsilinnankatu 26
33200 Tampere

P. 03 2860 111

diabetesliitto@diabetes.fi
www.diabetes.fi

Veroasteikon liian laaja porrastus vesittää terveysvaikutuksia

Uudistuksella luotaisiin kuusi veroluokkaa virvoitusjuomille aiemman kahden luokan sijaan. Porrastus on liian laaja ja vesittää esityksen terveystavoitetta eli kulutuksen ohjaamista vähemmän sokeria sisältäviin juomiin, koska hintaero tuotteiden välillä ei muodostuisi merkittäväksi. Kuusiportaiseksi suunnitellulla veroasteikolla ei saavuteta myöskään riittävää kannustinvaikutusta teollisuudelle kehittää vähäsokerisempia juomia eli siirtyä veroasteikossa alemmas.

Vero kiristyisi nykyisestä jonkun verran runsaasti sokeria sisältävien tuotteiden kohdalla. Nykyisestä kaksiportaisesta verotuksesta sokerittomille (13 snt/l) ja sokerillisille (32 snt/l) virvoitusjuomille siirryttäisiin kuusiportaiseen verotukseen. Runsaasti sokeria sisältävien juomien verotus olisi nykyistä kireämpää eli veroasteikossa veroprosenttia nostettaisiin ylimmillään 48 senttiin/litra. Kuitenkin osalla sokeria sisältäviä juomia verotus keventyisi, 32:sta alimmillaan 16:een senttiin litralta. Veroluokkia on aiemmasta esitysluonnoksesta muutettu parempaan suuntaan, kun korkeimpia veroluokkia on kiristetty, mutta vastaavasti alimmissa veroluokissa veroa on laskettu. Diabetesliitto katsoo, että verotusta tulisi kokonaisuudessaan kiristää, jotta se ohjaisi kuluttajia terveellisempiin valintoihin.

On hyvä ja terveysvaikutusten kannalta perusteltua, että täysmehujen vero määräytyisi sokeripitoisuuden perusteella vastaavasti kuin muilla veron piiriin kuuluvilla juomilla, eikä luontaista sokeria ja lisättyä sokeria sisältäviä juomia erotella verotuksessa. Hedelmätäysmehu ilman lisättyä sokeria sisältää sokeria yhtä paljon kuin sokerilla makeutettu virvoitusjuoma.

Diabetesliiton mielestä veroluokkia tulisi vähentää esimerkiksi kolmeen. Näin luotaisiin vahvempi kannuste juomateollisuudelle siirtyä veroportaalta toiselle. Terveysnäkökulmasta esitettyjen veroluokkien sokeripitoisuuden erot eivät ole kovin merkittäviä (esim. 8 g/100 ml vs 11 g/100 ml), mikä myös puoltaa luokkien vähentämistä. **Lisäksi sokerittomille vesille ja kivennäisvesille tulisi luoda oma nollaveroluokkansa**.

Veron piiristä ei tule poistaa kiinteitä juoma-aineksia. Jos kiinteät juoma-aineet poistetaan veron piiristä, on vaarana luoda porsaanreikä ja kannuste juomateollisuudelle kehittää enemmän sokeripitoisia kiinteitä juoma-aineksia eli kompensoida mahdollista sokeripitoisten virvoitusjuomien menekin pienenemistä kiinteiden juoma-ainesten tuotevalikoimaa laajentamalla, verovapauden kannustamana.

Suomen Diabetesliitto ry
Näsilinnankatu 26
33200 Tampere

P. 03 2860 111

diabetesliitto@diabetes.fi
www.diabetes.fi

Virvoitusjuomaveron hienosäädön tulee olla vain välivaihe siirtyessä kohti laajapohjaista terveysperusteista elintarvikeverotusta

Terveysohjauksen näkökulmasta nyt valmisteltava virvoitusjuomaveromalli on täysin riittämätön. Kansansairauksien ehkäisyssä ja hoidossa ravitsemuksella on keskeinen osa. Tarvitsemme kiireesti laajapohjaisia verotuksellisia keinoja hyvän ravitsemuksen edistämiseen ja tukemaan muita terveyden edistämisen keinoja, kuten ravitsemus- ja elintapaohjausta ja epäterveellisten tuotteiden markkinoinnin rajoittamista. Tulevaisuuden yhteiskunnallisen kestävyyden näkökulmasta erityisen huolestuttavaa on lasten ja nuorten lihominen sekä sosioekonomiset terveyserot. Yhteiskunnan on tuettava voimakkaasti terveellisempiin valintoihin ja tuotava ne yhä useamman ulottuville taloudellisesti – tehtävä terveellisestä vaihtoehdosta aina edullisempi ja houkuttelevampi. Kansainvälisten terveysveroesimerkkien perusteella sekä tupakka- ja alkoholiverotuksen vaikutuksista tiedämme, että hinta vaikuttaa ihmisten kulutuskäyttäytymiseen.

Diabetesliitto on jo vuosia esittänyt laajapohjaista, terveysperusteista elintarvikeverotusta Suomeen. Suomalaisten ruokavalion terveyshaasteet ovat etenkin liiallisessa suolan, kovan rasvan ja sokerin saannissa, ja haasteita tulee ratkoa kokonaisuutena, ei yksittäisten ravintoaineiden perusteella. **Laajapohjaisen, eri ruokaryhmät huomioivan terveysperusteiden elintarvikeverotuksen valmistelua on viipymättä jatkettava yhdessä kansanterveyden ja ravitsemuksen asiantuntijoiden kanssa.** Sydänmerkki-kriteeristö tarjoaa hyvän pohjan veromallin rakentamiselle. Verotuksen myötä terveellisempi vaihtoehto olisi aina hinnaltaan epäterveellistä vaihtoehtoa halvempi. Teollisuudella olisi kannuste kehittää terveellisempiä vaihtoehtoja veroedun saamiseksi ja markkina-aseman vahvistamiseksi, mikä toisi lisää valikoimaa ja tekisi terveellisistä valinnoista helppoja.

Laaja-alainen veromalli myös tuottaa enemmän verotuloja vahvistaen näin taloudellista kestävyyttä.

Diabetesliitto toivoo, että valtiovarainvaliokunta sisällyttäisi mietintöönsä ehdotuksen, että terveysperusteisen valmisteveron valmistelua jatketaan viipymättä ja perustetaan asiaa selvittävä laaja-alainen työryhmä.

Tampereella 12.1.2023

Juha Viertola
toiminnanjohtaja
Suomen Diabetesliitto ry

Suomen Diabetesliitto ry
Näsilinnankatu 26
33200 Tampere

P. 03 2860 111

diabetesliitto@diabetes.fi
www.diabetes.fi